

Balkan 2007

Aeg: 1. - 13. mai 2007.

Marsruut: Eestist autoga läbi Poola Slovakkiasse, peatus Bratislavas. Sealt autoga Serbiasse, peatus Belgradis. Sealt hääle ja bussiga Bosniasse, peatus Sarajevos. Sealt bussiga Horvaatiasse, peatus Dubrovnikus. Lennukiga tagasi koju.

Läbitud riigid: Eesti, Läti, Leedu, Poola, Tšehhi, Slovakkia, Ungari, Serbia, Bosnia, Horvaatia, (Saksamaa - ümberistumine Frankfurti lennujaamas).

Maad mööda läbitud vahemaa: 3000 km.

Õpitud õppetund: parimad asjad juhtuvad vaatamata sinu plaanidele.

Sissejuhatus

Käesolev reisikiri ei sisalda praktilist informatsiooni, nippe ega nõuandeid. See ei sisalda ka kuupäevalist kirjeldust selle kohta kus me olime ja mida tegime. Reis ei ole kunagi lihtsalt kulgemine läbi ruumi, vaid on lisaks ka vaimne, keeleline ja kultuuriline teekond. Niimoodi proovisingi ma ta kirja panna.

Suurem osa tekstist on kirjutatud reisi käigus tekkinud vabadel hetkedel. Sellest võib tuleneda teksti mõningane hüplikkus.

Täna Eretit heaks reisikaaslaseks olemise eest ning Jürit, Janet, Mirtelit ja Laurenit võõrustamise eest.

Teekond Slovakkiasse

Autosõit Tartust Bratislavasse oli hüpnootiline - pidev kulgemine asfaldil, maanteebildid ja kilomeetrid, üksikud bensiinjaamad öös said järsku loomulikeks elu osadeks ja jäid nendeks 24 tunniks järjest.

Minule, mere ja Venemaa vahelt tulnule, kelle jaoks autosõit Tartust Haapsallu on midagi märkimisväärselt pikka, tundus kummalisena, et ka niimoodi maanteedel elatakse.

Ja Leedu-Poola piiril algasid need rekkad. Nad kogunesid parvedesse magama või pikkadesse järjekordadesse ootama. Neid oli tuhandeid. Nad moodustasid tohututele parkimisplatsidele väikeseid linnu tänavate ja kvartalitega. Nende ümber keerles infrastruktuur, neile oli ehitatud bensiinjaamu ja kohvikuid. Nende tohtus massis oli midagi geopoliitilist või globaalmaajanduslikku. See oli mingi Kesk-Euroopa kaubatee või majandusringluse veen - tuhanded ja tuhanded rekkad sõitmas, seismas ja ootamas siledal asfaldil. Ja selle maailma elanikud - Aivod ja Arvod, Miroslavid ja Janarid, Peterid ja Milahid kõik tegemas oma tööd - vajutamas pedaale ja keeramas rooli. Igaühel trümmis froteerätikud või pappaldrikud või jalatsid või prügikottide rullid.

Ja pimenedes juhtub midagi täiesti maagilist - kogu selle maailma materia muutub valguseks - rekkad, teejooned, tähised, piirded ja viidad hakkavad helendama. Seal, kus olid enne reaalsed materiaalsed objektid, on nüüd valgussignaalid - helkurid, reflektorkleebised ja mikroskoopilisi klaaskerasid

sisaldavad värvid, mis peegeldavad valguse allika poole tagasi. On gabariittuled, lähituled ja kõrgel üleval kiirgavad võimsad kaugprojektorid. Ning mõne Aivo või Slobodani eneseväljenduse ilminguna helendab mõne rekka esiaknal väike lumememme või kiisu stilisatsioon. Selles maagilises tuledesäras kulgevad meie pastapliiatsid, millega ma seda teksti praegu kirjutan, ja arvutikuvarid, millelt sa seda teksti praegu loed.

Minu kaheksatunnine meditatsioon, mil ma rooli, pedaalide ja istmiku kaudu olin ühenduses selle maailmaga, lõppes ühel maanteeäärsel parkimisplatsil Poolas, kus ma une poolt võidetuna ajasin üles oma kaaslane ja panin tema rooli. Ise suikusin religioossesse surmaunne tagapingil, millest aeg-ajalt ärgates nägin Tšehhi piirivalvurit, Tatraste ootamatut ilu, Slovakkia piirivalvurit ja mingeid Kesk-Euroopa nukulinnu. Järgmisena olime juba Bratislavas, kus meid pandi maha Radissoni hotelli maa-aluses parklas keskväljaku all ja me liikusime linna peale. Olime sõitunud järjest 22 tundi ja läbinud 1500 km. Oli aeg otsida omale paariks päevaks elamine.

Bratislava

Esimesel õhtul oli Bratislava puhas ja inimtühjade tänavatega nukulinn. Kui katedraal, kirik ja palee vaadatud ja mõne kõrtsiukse avasime, saime teada miks tänavatel kedagi polnud - kõik istusid kõrtsides ja vaatasid hokit. Slovakkia kaotas napilt 5:4 Kanadale. Liikusime kui välismaalased tänavatel ja lasime ennast siin-seal raha eest teenindada.

Teisel päeval oli Bratislava juba kodusem. Helistasin ülikooli ühele õppejõule, kellega olin eelnevalt kirjavahetuses olnud. Ta tegi mulle väikese ekskursiooni hoonet mööda ja tutvustas inimesi. Üleminek turistirollist akadeemilisse maailma oli järsk, ühtäkki leidsin ennast ühest kabinetist koos mingi doktorandiga, kes rääkis mulle erinevate linnusetüüpide levikust Slovakkia territooriumil, roomlaste tegevusest Doonau lõunakaldal ja võimsast Moraavia kuningriigist. Lõpuks, kui jälle Bratislava tänavaid mööda kõndisin, olin lubanud paari tudengiga kokku saada, kes tahtsid ööelu näidata.

Õhtul kohtusime siis nende tudengitega, kes ilma pika sissejuhatusega viisid meid keldribaari, mille nimi tähendas tõlkes allveelaeva. See oli Zavoodi-tüüpi koht, millel oli üks imelik omadus - see suleti kell 9 õhtul. Selleks ajaks aga oli paljudel juba hulk häid ideid. Tulemus oli see, et meid sõidutati linnaliinibussiga kuhugi Bratislava servale, kus asus üliõpilaslinnak ehk "student city". Järgnes seiklusterohke öö, millest on mul meeles kümnekond tohutut ühiselamut, tuhandet tudengit nende vahel kuskilt tulemas ja kuhugi minemas, mingi ühikatuba ühes neist, Borovicka ja Slijvovica nimelised joogid ja mingid baarid täis noori inimesi. Kogu see asum elas omaette iseseisvat elu, eraldi Bratislavast, peetuna üleval tuhandete tudengite vanemate poolt. Peale pikka ja väsitavat ööd võttis meid peale üks takso ja viis linna tagasi. Bratislava tundus juba päris kodusena.

Belgrad

Belgrad on suurlinn. Seda on näha kohe sisenedes. Slaavi-balkani temperamendiga suurlinn. Eestlase jaoks tähendab liiklus jooni ja nooli mööda sõitmist. Serblase jaoks on liiklus sotsiaalne

sündmus. Eestlane annab suunatulega märku, kui ta kavatseb kuhugi poole pöörata. Serblane annab käte, näoilmete, pasuna ja suunatulega märku kõigest, mis pähe tuleb. Auto, mis ajab tagant paksu musta tossu välja, on okei. Auto, millel pasun ei tööta, on sõidukõlbmatu. Liiklussituatsioonid lahendatakse nii-öelda individuaalselt, kuidas kunagi kellelegi õigem tundub, liikluseeskiri on vaid puhtteoreetiline juhtnõör. Optimistliku õhinaga tormavad tuhanded autojuhid igal hommikul Serbia teedele ja tänavatele liiklusülesandeid lahendama.

Belgrad on ka autodest ummistunud. Tihedamate ristmike peal on politseinikud reguleerimas. Õhk on kohati heitgaasidest paks.

Nägime Belgradi loomaaeda, üle 100 aasta ehituses olnud ja ikka veel pooleliolevat St. Sava katedraali, mille kuplite ornamentakende vahelt langesid jumalikud päikesekiired templi hämarasse sisemusse, Tito mausoleumi, Tesla muuseumi, NATO poolt 99. aastal pommitatud majade rususid, parke ja poekesi ning sõbralikku serbia rahvast. Kõigele sellele vaatamata oli Belgradi suurimaks vaatamisväärsuseks meid võõrustanud klassivenna pere eesotsas üliarmsa kaheaastase tütre Mirteliga. Ja nende korter - kodune saareke, kuhu oli hea tulla peale kauge kultuurimustri ja keele, mida ma alles vaevu hakkasin hoomama, sees viibimist. Kohaliku kultuuri lained noolisid siiski ka selle saarekese randu, sest Mirtel, kes kõik oma kaks eluaastat on elanud Serbias, poetas eestikeelse pudikõne vahele ka serbia- ja ingliskeelset. Saareke oli siiski mõnus ja Belgradi kesklinnas 9. korruse rõdul hommikukohvi rüübata on ju äge. Äge on ka jalutada aeglaselt kesklinnas ja lükata enda ees klassivenna noorema, paarikuuse tütre vankrit ning vastutulevatele naeratavatele serblannadele "Dobar dan!" soovida.

Ent ränduri tallad vajavad teed enda alla, olime juba liiga mitu ööd ühes kohas maganud. Sestap vinnasime neljanda päeva hommikul kotid selga ja lasime ennast linna serva visata.

Hääletamine Sarajevosse

Serbias võetakse hääletajaid suhteliselt kiiresti peale. See võis olla muidugi ka minu reisikaaslase Ereti blondide juuste tagajärg. Esimeseks küüdiipakkujaks oli Ronaldo või Vin Dieseli näoga kallurijuht, kes üritas käte, serbia keele ning maanteede atlase abil meile selgeks teha, et otse läbi mägede Sarajevosse hääletamine on halb mõte, ja et kiirteid mööda ringiga minnes saaksime palju kiiremini kohale. Lause "me ei taha kiiresti kohale jõuda, vaid nautida teekonna ilu" jäi väljapoole mu serbia keele oskuse piire, sestap pidin viimase lolli kombel osutama valitud lõigule kaardil ning kordama "želajem", kuni Vin Diesel ohtes vait jäi ja roolimisele keskendus.

Tegelikult on see hämmastav, kui palju saavad omavahel öelda umbkeelne serblane ja eestlane. Tagantjärgi ei saa isegi täpselt öelda, mille abil millestki aru saadi. Kindlasti olid mängus minu kesine vene keele oskus (ja serbia keele sarnasus sellele), kehakeel ning lihtsalt situatsioonist lähtuv deduktiivne loogika. Näiteks ühel autojuhil õnnestus meile seletada umbes sellist asja: "See seal on soojuselektriijaam. Selle taga on alumiiniumitööstus, mille boss on leedukas."

Kui me lõpuks, peale kuuetunnist hääletamisreisi, seljakotid seljas, üle Drina jõe raudsilla kõndisime, selja taga Serbia piirivalvur ja ees ootamas Bosnia oma, hakkasin mõistma, et see siin on sootuks teistsugune maa. Bosnia mägede ilu on hingemattev, ning, kontrastiks, selle maa saatus Jugoslaavia lagunemise sõdades on lihtsalt kujuteldamatult õudne. Srebrenica, Mostari ja Sarajevo nimesid vast

mäletatakse Eestiski.

Mägitel hääletades on nii, et peale võeti kiiresti, aga ükski auto ei viinud kaugemale kui kümme kilomeetrit. Niimoodi, mägede ilust vaimustununa, olime küll tublisti edasi liikunud, külast külla, bensiinijaamast bensiinijaama, kuid siiski aeglasemalt, kui ma lootnud olin. Lõpuks, mingis järjekordses Bosnia mägikülas, hämarduva taeva all, hakkas meieni jõudma arusaam, et autosid jääb järjest vähemaks, meid on järjest halvemini näha, ja Sarajevosse jõudmine võib jääda unistuseks. Hakkasin juba mõttes au andma Vin Dieselist kallurijuhile, kui meie kõrval peatus tuledesäras Eurolinesi buss, ees selgete valgustatud trükitähtedega silt "Sarajevo". Bussijuht oli nõus ka Serbia dinaaridega (Bosnia raha polnud veel kuskilt võtta). "Jumal kaitseb rändurit," mõtlesin pehmesse istmesse vajudes ja aknast välja vaadates, kus oli nüüd juba täitsa pime.

Sarajevo

Sarajevo on väga ilus linn, kus vanalinna kõrval kõrguvad pilvelõhkujad. Ajalugu on selle linna vastu helde olnud - vanade hoonete vahel seisavad läbisegi mošeed, katoliku kirikud ja õigeusu kirikud. Vaadates eri konfessioonidest inimesi kõrvuti palvetamas ja koos kohvikutes istumas, oli veider mõelda, et 15 aastat tagasi oli siin sõjatsoon. Tundsin veidrat süütunnet, kui me turisti kombel, fotokaamera kaelas, kitsastel tänavatel jalutasime, ühe käega müügiks pakutavaid nipsasjakesi näppisime ja teisega kaupmehi peletasime. Kuidagi liiga lihtne oli siin päikesepaistes jalutada ja kohvikute hulgast endale meeldivamat valida, kui sõja ajal tuli siinsamas varjuda snaiprite eest ja tänavade ületamist ette võtta vaid äärmise vajaduse korral. Peale üksikute majade jõepoolsetes seintes olevate kuuliaukude ei vihjanud miski siin möödunud piiramisele. Päike, meelega inimeste nägudel ja peod kõrtsides viitasid justkui vastupidisele - et see siin on igavene rahulinn, kus moslemid, õigeusklikud ja katoliiklased on alati ja saavad alati olema sõbralikult koos. Õhtul kõrtsis jazzipeol istudes hakkasin juba tõesti arvama, et kogu selle sõjateema olen ma ise endale liiga valusaks mõelnud ja pöen asja pärast, mis pole üldse seda väärt. Ju siis 15 aastat on piisavalt pikk aeg.

Sarajevo ja Bosnia said mulle väga südamelähedasteks. Lahkumiseööl viskasime ühe mündi Sarajevot läbivasse Miljacka jõkke. Ma isegi ei mäleta, kas see oli serbia dinaar või bosnia mark, ja see polegi oluline, sest me panime selle mündiga kaasa oma parimad soovid sellele imelisele linnale.

Lahkumiseöö osutus kingituseks, mille Sarajevo ise meile anda tahtis. Juhtus nimelt nii, et keeruliste tänavate ja kohalike inimeste keelebarjääri tõttu jäime maha Mostarisse minevast õhtusest bussist. Või jäime maha sellepärast, et olime liiga kauaks jäänud kohvikuid ja vaateid nautima. Igatahes ei tahtnud Sarajevo meid ära lasta ja nii otsustasime hotelli peale mitte raha raisata, vaid veeta öö linna peal ja sõita varahommikuse bussiga Dubrovnikusse. Sellest sai kauaks meelde jääv öö, mil isegi prints Ferdinandi tapmiskoha külastus oli helge ajalooelamus. Viimasteks kaadriteks Sarajevost olid tõusva päikese punas ja pilvedes suplevad mäeküljed, mis kaetud väikeste armsate majadega, kaks üleni peegelklaasist ja teineteist peegeldavad pilvelõhkujat, varahommikused trammid tööleruttavate inimestega ning kuskilt mošee minaretist palvusele kutsuv mulla laul. Nende mälestustega suikusime Dubrovniku bussis unne. Ees oli seitsmetunnine reis.

Bussisõit Horvaatiasse

Bussiga mööda mäekülgi üles vongeldes, poolune laadses seisundis, hakkas meist järjest enam süvenema arvamus, et see bussitais võõrast keelt rääkivat rahvast ja meie oleme kuskilt kuristikku sööstnud või muul moel surma saanud, ja oleme sattunud taevasse. Bussiroolis olev ingel Miikael hüüdis mikrofoni kaudu välja veerandtunnise puhkepausi ja me koos oma kaashingedega kobisime väikesele parkimisplatsile jalgu sirutama ja kõrvalolevast kohvikust mahla ostma. Parkimisplatsi serva taga oli Vendade Lõvisüdamete Kirsiorg, mille põhjas valgete majade vahel lookles sini-sinine jõeke ja selle kaldal seisis väike minaretiga mošee. Oru vastaskallas mattus pilvedesse, mille kohal kõrgus mäetipp. Kohvikumüüja ja WC-s kohatud koristaja seljas olevad väikesed valged tiivakesed olid vist juba minu ettekujutuse vili.

Dubrovnik

Reis läbi taeva lõppes paradiisi jõudmisega. Kõigepealt nägime Aadria merd, siis Dubrovnikut - maalilist linnakest kaljusel kaldal. Seejärel alustasime sinka-vonka mööda mäekülge laskumist. Jäi mulje nagu me oleks saabunud lennukiga.

Kui enamik linnu, eriti Eestis, on ilusti pikali maas, siis Dubrovnik seda ei ole. Dubrovnik seisab serva peal püsti, kusjuures see serv toetub merre. Autod saavad liikuda ainult rannikuga paralleelselt või väikese nurga all. Jala saab liikuda ka rannikuga risti olevaid treppe mööda. Seepärast võtab autoga liikumine mõnikord viis minutit, kuigi jala tuleb läbida ainult paarkümmend trepiastet. Teiseks tuleb Dubrovniku kohta öelda, et sa ei ole seal ainuke turist. Turiste on seal palju, tänavad kihavad neist. Juba mai alguses. Öömaja hinna sain küll €40 pealt alla kaubelda €24 peale, aga hooaeg oli siiski juba käimas. Vanalinna peatänav oli täis täpselt ühesuguseid turiste, kes tunglesid täpselt ühesugustes suveniiripoeketes ja näppisid täpselt ühesuguseid kruuse, pudeliavajaid ja pliitsiteritajaid, millele kõigile oli peale kirjutatud "Dubrovnik". Kui neist hordidest veidi eemale minna, näiteks kuskile sinise läbipaistva veega abajasse kivisele rannale peesitama, või kai otsa tundmatuid Vahemere kalu leivaga söötma, siis on Dubrovnik täitsa tore koht.

Pimedaks läheb ruttu, nagu lõunas ikka. Öö on parim aeg - mõnusalt soe, sume taevas, naeratavad inimesed, rahulik linn tasase Vahemere ääres, kus lõhnavad sidrunipuud.

Kokkuvõtteks

Kujutate siis ette mu hämmeldust, kui ma kahe lennukisõidu ja ühe rongisõidu võrra hiljem seisin äkki Tartu raudteejaamas? Inimesed ümberringi rääkisid arusaadavalt, sildid olid arusaadavas keeles, juba paistis mõni tuttav nägu... Reis oli, pauhh, läbi saanud. Olime tagasi Eestis - pruunis, niiskes ja uduses.

Mõned sõnad ka läbitud paikade kohta:

Bratislava - esinduslik Kesk-Euroopa pealinn, kohustusliku vanalinna, kohvikute ja kõige muu nunnuga.

Belgrad - põhiliselt sotsialismiajal ehitatud sõbralik, kuigi võib-olla veidi kole linn, mis on suurlinn rahulikult, usinasti asjatades.

Sarajevo - minu armastus. Sulatuskatel, kus podiseb idast, läänest, slaavi, balkani, ottomani ja euroopa kultuuridest, rahvustest, keeltest ning ajaloost koosnev aegruumisupp, vürtsitatud näpuotsatäie kuuliaukude, almust paluvate kerjuste ning rõõmsasti pidutseva noorema põlvkonnaga.

Dubrovnik - reisifirma klantskataloogist mahajoonistatud koht, kus kõik ongi täpselt nii, nagu su reisiagent sulle lubas.